

30 il işgal altında inləyən torpaqlarımızın azad edilməsi elə 30 il iddi ki, bu xalqı narahat edən ən başlıca məsələ idi. Başımız aşağı, üzümüz qara idi. Bu namus məsəlesi bizə başımızı dik tutub yəriməyə cəsarət vermirdi. Çünkü hər gedirdiksa, harada söhbət düşündürsə, torpaqları işgal olunmuş bir xalqın nümayəndələri olaraq qarşılındırıq. Qarabağdan söhbət açılında yaramızın qaysağıını qoparırdılar elə bil. Yenə qanı süzürdü, yenə ağrısı ərşə qalxırdı. 30 il yaralarımız təkrar-təkrar soyuldu, qayaqladı, yeniləndi, sağalmadı.

Unudulmaz tarix

Nə az, nə çox, 30 il torpaq həsrəti ilə yanmış yaxıldıq. Məcburi şəkildə çıxarıldığımız yurdlarımız yolumuzu gözledi. Həyət-bacamız, bağ-bağatımız, min bir zəhmətlə qurdugumuz evlərimizə sadəcə yuxularımızda qonaq getdik. Əzizlərimizi itirdik. Onların "yurdum-yurdum" deməsinə illərlə şahid olduq. Ahi-naləsi qaldı qulaqlarımızda. Yurd üçün axıtdığı yaşlar qaldı gözlərimizde. Köckünlüyün ilk illərində qarşılaştığımız zülmün min bir üzü həkk oldu beynlərimize.

Ermənilərin gözlərimiz qarşısında övladlarımızı süngüye taxması, yaşlılarımıza tehdirəmiz şəkildə yanaşması, bizi silah burununda evimizdən didərgin salması illərin acı xatirələrinə çevrildi. Həyatımız göz yaşları vərəqələrində saralan xatirə dəftərinə çevrildi. Bu dəftərin hər sehifəsi torpaq, yurd oldu bizi, lakin onların etrini verə bilmədi.

Minlərlə övladımızı itirdik Birinci Vətən müharibəsində. Köksümüze dağ çəkildi. Atamız, həyat yoldaşımız, nişanlımız, sevdiyimiz, qardaşımız şəhid oldu. Həm əzizlərimizi itirdik, həm də əzizimizdən də əziz torpağımızı, yurdumuzu. Həm yurdsuz qaldıq, həm də atasız, qardaşsız, yoldaşsız...

Düz 30 il hər gününü ümidiyle başlayıb ümidsizliklə bitirdik. Hər səhər gözlərimizi "bəlkə bu gün olar" deye inamlı açdıq. Lakin gecənin qaranlığında "bu gün də olmadı" deye gözlərimizi yenidən bir inamsızlığı qapadıq. Torpağımızla, yurdumuzla, evimizle bağlı qurdugumuz xəyalları günlər bizi ovuda-ovuda elə xəyal olaraq da saxladı. Bu xəyallar yurdumuzda övladımızın məktəbə getməsi, toyu-nışanı ilə bağlı idi. Bu xəyallar həyatda vidalaşmaq vaxtimız çatanda öz yurdumuzun torpağından dəfn olunmağımızla bağlı idi.

Lakin illər bir-birini əvəz etdikcə bu xəyallar da xəyal olaraq qalırdı. Neçələrimiz elə yad yurddaca dünymizə "əlvida" deyib, yad yurda da torpaq evə qonaq olduq. Neçələrimiz yurdumuzda deyil, başqa yurda birinci sinif onbirinci etdik. Neçələrimiz yurdumuzda yox, köckünlükde nişanlandıq, tohumuz oldu, hətta övladlarımız üçün də bu, eyni cür oldu. Öz evlərimiz nə gəlin qarşılıdı, nə gəlin köçürüdü. Ağsaqqal, ağbirçəklərimiz öz evlərimizdən qəbir evine yollana bilmədi. Bütün bunlar isə ürəyimizə dağ boyda dağ çəkdi zaman-zaman...

30 ilin acısını silən 44 gün

30 ilin hər saatı, hər dəqiqəsi Qarabağın işğaldan azad edilməsi üçün dövlətimiz çələşdi, danışqlar apardı, haqq səsimizi dünəyaya yaydı. Erməniləri dəfələrlə sülhə çağırıdı. Özlərinin olmayan torpaqlardan el götürməyə dəvət etdi. Lakin dünəyin karlılığı, qonşuluqdakı erməninin tamahı səsimizi eşitməyə imkan vermədi. Beləliklə, bu işi yalnız özümüzün həll edə biləcəyinə qərar verdik. Bunun üçün ilk olaraq ölkəmizin çökəməş iqtisadiyyatını dirçəltməyə başladıq. Ordumuzu təkmilləşdiridik. Çünkü Birinci Vətən müharibəsində məglubiyyətimizin səbəblərindən biri də mükəmməl milli ordumuza olmaması idi. Bu səbəbdən də düşmə-

23 saata bütövləşən Azərbaycan!

nin qarşısına layiqli ordu çıxarmaq dövlətimizin qarşısına qoymuşdur.

Qarabağ mövzusu 1993-2003-cü illərdə Ümummilli Liderimizin, 2003-cü ildən 2020-ci ilə qədər isə dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin fealiyyətinin prioritetini təşkil etdi. Ölək rəhbəri 20 ilə yaxın bir dövrə Qarabağın sülh yolu-insan ikisi olmadan qaytarılması təklifi ve tekidi ilə dünəyin bütün mötəbər kürsülərindən çıxış etdi. Lakin dünəyə susdu. Ermənilər özlərini karlığa vurdu.

Prezident, Ali Baş Komandanımız bütün çıxışlarında Qarabağ məsələsinin sülh yolu ilə həllinin mümkün olmadığı təqdirdə hərb yolu ilə həll olunacağının vurğulayırdı. Bu, sadəcə verilən söz deyildi. Bu söz böyük inam idi. Və bu sözün bir tərəfində də qurulmaqdə, tekmilləşdirilməkdə olan Azərbaycan Milli Ordusu dayanırdı. Ele bir ordu ki, zaman gələcək, mühərbi meydanında dövlətimizin başçısının verdiyi sözü öz gücü ilə təsdiqləyəcəkdir.

Bele də oldu. Dünəyin susduğunu, ermənilərin isə hər gün daha da azıñlaşdırığıni görən Azərbaycan dövləti bu məsələnin son yolunun hərb yolu olduğunu əsas götürürək, ermənilərə yerini göstərməyin vaxtı çatdığını dünəyaya nümayiş etdirdi. 2020-ci ilin 27 sentyabri İkinci Vətən müharibəsinin başlangıcı tarix oldu.

Cəmi 44 gün davam etdi bu müharibə. 30 ilin əlem-qəmini, dərd-sərini, ağrı-acısını, utancını 44 günün saatları, dəqiqələri silə-sile irəliliyirdi. Düzdür, mühərbi heç də asan iş deyil. Çətindən çətindir, həm maddi, həm mənvi ağırlığı ilə. Bəlkə də Qarabağ uğrunda birinci mühərbiyədən də çox acısı olacaqdı. Lakin xalq bu acıları artıq gözə almındı. Çünkü torpağını isteyirdi. Alındıqda qara lekəni övladının qanı ilə silmələ olsa da, bu lekəni silinməyi vacib idi. Ona görə ki, azərbaycanlılar əsrlərin o üzündə bəri heç vaxt alı lekəli yaşamamışdı. Torpaq-namus məsəlesi onların ən həssas duygu olub. Bu duyularla oynamaq fikrində olanlar isə tarixin bütün dönenlərində ağır cəza alıblar.

Ele bütün bunlara görə də xalq bir nefər kimi Ali Baş Komandanın çağırışına səs verdi. Onun ətrafında birləşdi. Həmrəylik nümayiş etdirdi. Könüllü şəkildə cəbhəyə yolanmaq istəyənlərin, bunun üçün səfərbərlik

naməsi ilə müharibə bitdi. Bu gün aradan 4 ilə yaxın bir vaxt keçir. Lakin Ermənistən nə sülh sazişinə eməl etdi, nə də Bəyannamədə üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirdi. Əksinə, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda atəşkəsi hər dəqiqə pozdu, illərlə minaladığı ərazilərin xəritəsini verməyərək bizim üçün olmazın problemlərini yaratdı. Ən əsası isə imza atıldığı sənəddəki öhdəlikləri yerinə yetirməkdən boyun qaçırdı. Ermənistən bizim ərazimizdə yaşayan soydaşları vətəsilə talançılıq işlərini yenə de davam etdirdi. Silah-sursat toplamağa, separatçıları bu torpaqlarda yerləşdirməyə başladı. Dara düşəndə isə səsini dünya ictimaiyyəti ilə bir etdi ki, Azərbaycan bizə humanitar yardım üçün yol vermir, bizi incidir. Beləliklə də yeri problemlər meydana geldi.

Erməni yalani, ikiüzlülüyü yenə də işe başladı. Lakin düşmən nədənsə 44 günlük mühabibədə Azərbaycanın verdiyi dərsi unutmağa başladı. Ötən müddətə dırçəldiyini, yeni təxribatla başlamağa özündə güc olduğunu zənn etdi. Bu yeni təxribatın əsası isə müxtəlif terror hadisələri, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə 2021-ci ilə Ermənistəndə istehsal olunan minaların basdırılması, xidməti işlə bağlı həmin ərazilərdə olan soydaşlarımızın minaya düşüb həyatını itirməsi oldu.

Erməni terror dəstələrinin, bu dəstələrin quldar başçılارının qarşılara qoymuşları məqsəd bizim üçün aydın olsa da, lakin özləri üçün aydın deyildi ki, 44 gündə axı başımız olmazın müsibətlərini çekdi. Biz başımızı yenə hara qaldırırıq...

Azərbaycan isə hərzamanki "torpaqlarıma göz dikənlərin, ərazi bütövlüyüümüz, konstitusiya quruluşumuzu pozanların hər biri cəzasını alacaqdır" bəyanatı ilə yenidən gündəmə gəldi. Çünkü bunu erməni separatçılarının özləri belə istədilər.

Beləliklə 19 sentyabr saat 13:00-da Azərbaycan erməni terrorizmə qarşı lokal antiterror tədbirlərinə başladı. Və göstərmək istədi ki, heç kim Azərbaycan ərazisində təxribat tərəfdə, at oynada bilməz. Bu tədbirin müsbət tərəfi həm də onunla xarakterizə olunur ki, antiterror təbdirləri Ali Baş Komandanımızın mülki əhaliyə və mülki obyektlərə zərər vurulmaması əmri ilə həyata keçirildi. Bu isə bizim həm 1-ci, həm də 2-ci Vətən müharibəsində ermənilərdən fərqliyimizi, insanlığı, beynəlxalq hüququn normalarına saygı və məsuliyyətlə yanaşdırımızı təsdiq edən məqam iddi.

Bizim işimiz təbii ki, erməni xalqı ilə deyil, separatçı qüvvələr ilə idi. Bu ünsürlər də cəmi 23 saatda zərərsizləşdirildi, 44 günün sonunda olduğu kimi, yenə də ağ bayraq qaldırıb təslim oldular və danışqlara razı olundularını bildirdilər.

Beləliklə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dövlətimizin apardığı uzaqgörən siyaset, qətiyyətli addımla erməni revanşistlərindən bir daha azad edildi. Bir qarış da olsun torpağımız düşmən əlində qalmadı. Bununla da ərazi bütövlüyüümüz və konstitusiya quruluşumuz tamamilə bərpa olundu. Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda yeni hayat başladı, 44 gündən sonra başlayan yeni həyatdan da gözəl və təhlükəsiz. Qarşıda yəqin ki, Ermənistən 10 noyabrda üzərinə götürdüyü öhdəlikləri də yerinə yetirər. Çünkü bu öhdəliklər tek Azərbaycan üçün deyil, həm də region dövlətlər üçün əlverişlidir. Hələ istəsə, özü üçün də ehəmiyyətli ola bilər...

Tariximizin səhifələrinə 30 ilə 44 gündə, 3 ilə 23 saatda aydınlaşdırılmış bir tarix də əlavə olundu. Bu, bizim qurur tariximizdir. Namus məsələmizi həll edən, alnıımızı açıq, başımızı dik edən bir tarixdir. Odur ki, bu tarixi də, bu günləri də bize yaşıdanları tarix boyu unutmayaçaq... Ətrafında birləşdiyimiz "Dəmir yumruq" Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun nüfuz olaraq müasir tariximizin ilk səhifəsidir. İlk dərs kimi həyat boyu xatırlayacağımız ilk səhifə...

Mətanət Məmmədova

Mühərbiyətən sonrakı

3 il və 23 saat

Bəli, Zəfer qazandıq. 10 noyabr Bəyan-